

Д. В. Карамішев,
д.держ.упр., доц., професор кафедри
управління охороною суспільного здоров'я ХарPI НАДУ;
Ю. О. Леонова,
магістр з адміністративного менеджменту,
старший лаборант кафедри менеджменту
і адміністрування НФаУ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан та проблеми інвестування у фармацевтичну галузь України. Наведено конкретні рекомендації щодо вирішення нагальних проблем державного регулювання інвестиційних процесів для розвитку фармацевтичної галузі України.

Ключові слова: державне регулювання, інвестування, фармацевтична галузь.

В умовах світової економічної кризи проблема інвестицій постає особливо гостро, тому що в сучасних умовах без інвестиційної підтримки не можливий розвиток жодної з галузей народного господарства. Проблеми інвестування завжди займали одне з найважливіших місць в економічній науці. Інвестування є базою для економічного розвитку. Особливо для розвитку такої наукомісткої, з використанням складних процесів і технології виробництва, з високими вимогами до показників якості виробленої продукції і потребуючої здійснення постійних інноваційних процесів галузі, як фармацевтична. Однією з центральних проблем розвитку фармацевтичної галузі України є пошук оптимальних джерел інвестування для забезпечення інвестиційними ресурсами в достатньому обсязі, до того ж для фармацевтичного виробництва є характерним тривалий період окупності інвестицій, що ще більше ускладнює процеси залучення інвестиційних ресурсів.

Вирішенню проблем залучення інвестицій присвячені праці вітчизняних учених-економістів України, зарубіжних учених і фахівців, таких як Д. Бабич, І. Бланк, В. Ковальов, А. Ковальчук, І. Лукінов, А.

Пересада, О. Поважний, Г. Савицька, В. Ставчук, В. Ткаченко, Н. Ушакова, А. Федоренко, Л. Червова, С. Чистов, М. Чумаченко, В. Шеремет, Дж. В. Бейлі, Дж. М. Кейнс, Д. Тейлор. Проблематику інвестування фармацевтичної галузі розглядають у своїх наукових працях О. Посилкіна [9], А. Немченко [10], З. Мнушко [7]. Дослідження цих економістів є теоретичною основою формування системи інвестиційного менеджменту та державного регулювання економіки в сфері інвестиційних процесів. Незважаючи на велику кількість наукових праць і значні досягнення в теорії і практиці державного регулювання інвестиційними процесами, існує низка питань, які залишаються відкритими, зокрема мова йде про механізми державного регулювання залучення та планування інвестицій у фармацевтичну галузь України.

В Україні діє понад 100 законів й інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність. Серед них необхідно особливо виділити закони України “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 р. [1] і “Про цінні папери і фондову біржу” від 18 червня 1991 р. [2], що складають основу правового регулювання інвестиційної діяльності.

У Законі України “Про інвестиційну діяльність” зафіксовано державні гарантії прав інвесторів. Насамперед, передбачена стабільність умов діяльності інвесторів незалежно від змін у законодавстві протягом десяти років, відшкодування збитків, нанесених інвестору державними організаціями. Цей закон є основою для інвестиційної діяльності.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, республіканськими і регіональними програмами розвитку народного господарства, республіканським і місцевими бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності[1].

На даний момент інвестиційна політика в Україні ведеться не на належному рівні і не виконує своєї головної функції, якою є створення

сприятливого інвестиційного клімату. Як відомо, інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних і іноземних інвесторів. Сприятливий інвестиційний клімат повинен забезпечити захист інвестора від інвестиційних ризиків. Сукупність інвестиційних ризиків характеризує інвестиційний клімат від найбільш несприятливого до сприятливого [8]. Інвестиційний клімат України можна віднести до несприятливого, це викликано низкою факторів таких як:

- недосконала і заплутана законодавча база;
- недосконала фінансово-кредитна система;
- нестабільна політична ситуація, яка склалася в середині країни;
- відсутність дієвої системи страхування і перестраховання інвестиційних ризиків;
- відсутність інформаційної бази для інформування вітчизняних і іноземних інвесторів про сприятливі інвестиційні проекти, в які можна вкладати кошти;
- високі податкові збори;
- нестабільність курсу гривні.

Несприятливість загального інвестиційного клімату України негативно відбивається і на інвестиційній привабливості фармацевтичної галузі. Без комплексного вирішення перерахованих проблем не варто очікувати покращення ситуації з приводу інвестиційного забезпечення фармацевтичної галузі. На сьогоднішній день потрібні конкретні негайні дії, спрямовані на поліпшення інвестиційного клімату в Україні загалом і інвестиційної привабливості фармацевтичної галузі зокрема. Інвестиційна політика держави повинна бути націлена на відновлення інвестиційного процесу. Цього можна досягти, якщо створити такі умови:

- зрозуміла, послідовна законодавча база;
- створення дієвої фінансово-кредитної системи;
- ліквідувати політичну нестабільність держави;

- створити систему страхування і перестраховання інвестиційних ризиків;
- забезпечити розвиток банківської системи;
- зменшити податковий тиск;
- внести в чинне законодавство зміни щодо захисту прав інвесторів;
- створити інформаційну базу, яка буде інформувати інвесторів про вигідні інвестиційні проекти.

У країні, в якій вітчизняний інвестор практично не вкладає кошти в розвиток фармацевтичного виробництва, не буде працювати й іноземний інвестор. Тому в умовах економічної кризи важливе значення має державна підтримка реалізації інвестиційних проектів розвитку фармацевтичної галузі, а також впровадження економічних регуляторів активізації внутрішньої інвестиційної активності, що дасть змогу розвиватися фармацевтичній галузі.

Український уряд, діючи відповідно до рекомендацій МВФ, здійснює в цілому обґрунтовані жорсткі міри, спрямовані на скорочення бюджетного дефіциту й інфляції шляхом обмеження бюджетних дотацій і пільгового кредитування промислових підприємств, різкого обмеження темпів росту грошової маси. Наслідком цього є припинення діяльності багатьох промислових підприємств, неадаптованих до ринкової трансформації, нестача обігових коштів, криза неплатежів, бартеризація економіки. Жорстка податково-бюджетна політика призводить не тільки до зменшення капітальних вкладень, але і негативно впливає на інвестування інших економічних суб'єктів, гальмує ділову активність [4].

В умовах недостатності вітчизняних інвесторів виходом із ситуації може бути залучення іноземних інвесторів. Фармацевтична галузь України може стати привабливою для них, якщо створити необхідні умови. Зокрема, як основні серед них можна визначити такі:

- розробити та запровадити загальні концепції по відношенню до інвестицій в фармацевтичну галузь;

- прийняти законодавчі акти відносно інвестицій і підприємницької діяльності фармацевтичної галузі;
- здійснювати контроль за процесами іноземного інвестування в фармацевтичну галузь;
- надавати іноземним інвесторам підтримки, в тому числі, інформаційної, експертної, технічної та інших видів;
- врахувати інвестиційні ризики, шляхом надання державних гарантій;
- здійснювати екологічний контроль.

При здійсненні своїх функцій держава повинна застосовувати в комплексі адміністративно-правові, економічні і організаційно-інституціональні методи. Адміністративно-правові методи – це прийняття законів та інших нормативно-правових актів відносно інвестиційної та підприємницької діяльності, а також здійснення державного контролю за економічними процесами в країні, здійснення контролю за дотриманням нормативно-правових актів національного та міжнародного законодавства на території країни та надання дозволів, ліцензій, патентів, сертифікатів тощо. До економічних методів можна віднести створення в цілому сприятливого економічного середовища в країні, зокрема, регулювання валютного курсу, інфляційних процесів, споживчого попиту та цін, підтримка розвитку конкуренції, експортно-імпортна політика держави, податкова політика, сприяння розвитку банківського сектору та фондового ринку, а також розвиток соціальної сфери. Організаційно-інституціональні методи проявляються у створенні ефективно функціонуючого механізму державного регулювання інвестиційних процесів. Зокрема, це створення державних установ, які регулюють інвестиційну діяльність, їх взаємодія з суб'єктами підприємницької діяльності та громадськими організаціями, іноземними інвесторами.

Формування законодавства в Україні з питань іноземних інвестицій має слідувати принципам, які сприяють його наближенню до міжнародного законодавства, зокрема з нормами Європейського Союзу та відповідати

нормам міжнародного права. Зазначені принципи повинні бути направлені на сприяння розвитку економіки України з урахуванням специфічних економічних і соціальних умов; сприяння поступовому зближенню України з країнами ЄС, через розширення зони економічного співробітництва з європейськими країнами шляхом інтеграції України в відкриті міжнародні торгові та фінансові системи; створення сприятливих умов для розвитку міжнародних економічних відносин; створення розвинутої промислової системи України в рамках всесвітньої конкуренції; сприяння захисту довкілля та прав споживачів; сприяння покращанню ситуації з безробіттям та росту професійних навичок робочої сили, усунення диспропорції регіонального розвитку; запровадження нових технологій та розвиток НТП; надання адекватних гарантій іноземним інвесторам та скорочення інвестиційних ризиків; відсутність дискримінації відносно іноземних інвесторів та національних суб'єктів. При цьому вигоди, особливі ринкові пільги та стимули, які використовуються для залучення іноземних інвестицій не повинні дискримінувати внутрішніх, тобто національних інвесторів, та навпаки.

У цілому правова система повинна функціонувати стабільно, щоб надати можливість іноземним інвесторам діяти з гарантіями від можливих змін в законодавстві та з мінімальними витратами. Діюче ж законодавство України є фактично основною проблемою з точки зору залучення іноземних інвестицій в економіку і характеризується відсутністю чітких механізмів виконання законів та інших нормативних актів, значною кількістю підзаконних актів, які ускладнюють законодавство (постанови КМУ, листи міністерств і відомств тощо), протиріччям законів між собою та досить часто неузгодженістю дій між органами державної влади. Основною проблемою українського законодавства є його нестабільність.

Інвестиційна діяльність і діяльність підприємств за участю іноземного капіталу регулюється Законом України: “Про режим іноземного інвестування”. До його прийняття діяв Декрет Кабінету Міністрів України

“Про режим іноземного інвестування” від 20 травня 1993 р. № 55-93, яким було зупинено дію Закону України “Про іноземні інвестиції” від 13 березня 1992 р.

Особливістю правового регулювання діяльності іноземних інвесторів на території України є те, що, поряд із вищезгаданим законом, мають враховуватися також положення цілого низки інших законів та підзаконних нормативних актів. Це закони “Про інвестиційну діяльність”, “Про захист іноземних інвестицій в Україні”, “Про зовнішньоекономічну діяльність”, “Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” та багато інших нормативних актів.

В Україні порядок державного управління інвестиційною діяльністю та іноземним інвестуванням, як її складовою частиною, визначається у Концепції регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів від 1 червня 1995 р. № 384. Можна сказати, що в Україні вперше на концептуальному рівні в даному документі визначається державна політика щодо здійснення процесу інвестування в країні та іноземного інвестування зокрема [3].

У умовах обмеженого обсягу фінансових ресурсів варто звернути увагу на основні принципи, що стосуються інвестування. Досвід країн Латинської Америки і Північної Кореї довів, що в умовах, де існує інфляція, існує й можливість стимулювання виробничої діяльності на інноваційних принципах. У зв'язку з цим особливе значення має застосування нетрадиційних методів інвестування, до яких належить фінансовий лізинг. За своїми цілями і завданнями фінансовий лізинг схожий на звичайний банківський кредит, із тієї лише різницею, що в кінцевому вигляді він здійснюється в натурально-речовій формі. Феномен лізингових операцій, що спостерігався на початку 1980-х рр. у більшості розвинених країн і в країнах, що розвиваються, визначалася як нова, специфічна, додаткова система перспективного фінансування, в якій задіяні орендні відносини, елементи

кредитного фінансування під забезпечення й інші фінансові механізми. Фінансовий лізинг дозволяє зберігати реальну вартість активів банку незалежно від темпів інфляції, забезпечити цільове використання кредитів.

Активність банків у сфері лізингу відображає не тільки об'єктивний процес, спрямований на універсалізацію їхньої діяльності, але і потребу в багатосторонніх зв'язках із галузями економіки. Саме фінансовий лізинг допоміг у повоєнні роки країнам Європи (Італії), а пізніше Японії вирішити проблему залучення капіталу. Підприємства, що відчували потребу працювати з новою технікою, одержували її завдяки нестандартному рішенню банків, що змогли перемістити операції по лізингу з кредитної зони в інвестиційну.

Необхідно також звернути увагу, що сьогодні на Україні створюються всі умови для повного застосування лізингових операцій як альтернативного засобу фінансування. Уже діє Закон “Про лізинг в Україні”, створюється відповідна інфраструктура, що з'єднує лізингові компанії і банки. У червні 1997 р. в Києві було створено Всеукраїнську асоціацію лізингу “Укрлізинг”, головною ціллю якої є сприяння розвитку лізингу і захист загальних інтересів лізингодавач і лізингоотримувач.

Ще 5 жовтня 1997 р. на щорічних зборах членів Європейської федерації національної лізингової асоціації (LEASEUROPE) Україна була прийнята в члени цієї престижної економічної структури [5].

При проведенні регіональної інвестиційної політики необхідно докорінно змінити роль місцевих банків у фінансуванні інвестиційних проектів, тобто варто надати їм можливість самостійно досліджувати інвестиційну ситуацію в регіоні і самим же стати ініціаторами інвестицій. До того ж, як правило, інвестиційні проекти, подані місцевими бізнесменами, - недорогі і високоефективні. Тому у виграші були б всі: і комерційні банки, і малий та середній бізнес, і місцева влада [6].

Такий досить ефективний спосіб активізації інвестиційної діяльності як інвестиційний податковий кредит (податкові канікули на час фінансування

інвестиційних проектів) у сучасних умовах не може бути впроваджений через його високу вартість, а також через труднощі формування доходної частини бюджету.

У умовах перехідної економіки необхідним є розвиток конкуренції. Основними методами стимулювання конкуренції є:

- проведення політики обмеження створення монополій;
- створення рівних стартових умов для суб'єктів господарювання;
- підтримка вільної торгівлі;
- ліквідація обмежень розвитку підприємницької діяльності;
- спрощення процедур відкриття підприємств;
- спрощення системи оподаткування.

Важлива роль в безпосередньому залученні інвестицій в фармацевтичну галузь належить самим хіміко-фармацевтичним підприємствам. Їх інвестиційна привабливість визначається дією системи факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До об'єктивних можна віднести соціально-економічні особливості інвестиційної привабливості хіміко-фармацевтичних підприємств, основні напрямки структурної трансформації їх економічної діяльності. Інвестори надають перевагу промислово розвинутим, з вигідним економічним положенням і стабільним іміджем на ринку. Суб'єктивні фактори безпосередньо пов'язані з характером дій власників підприємств фармацевтичної галузі, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій в діяльність їх підприємств. Окрім того, на рівні підприємства власники повинні визначити пріоритетні сфери і напрями інвестування, сприяти зменшенню зовнішніх ризиків та бюрократичних перепон для розвитку спільного підприємництва.

Таким чином, державне регулювання інвестиційної діяльності фармацевтичної галузі видається суттєвим важелем державної інвестиційної політики. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне вирішувати проблеми, які перешкоджають розвиненню інвестиційної діяльності як на рівні держави так

і на рівні окремого хіміко-фармацевтичного підприємства використовуючи різні методи регулювання, зокрема підвищення інвестиційного іміджу держави, організаційно-економічні, грошово-кредитні, фіскально-бюджетні, структурно-інвестиційні, екологічні. Це дозволить отримати високі результати інвестиційної діяльності хіміко-фармацевтичних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
2. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" від 18.06.1991р. №1201-ХІІ. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки" від 1 червня 1995 р. № 384/95. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Бачевська Ж. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності / Ж. Бачевська // Економіка, фінанси, право. – 1997. – № 8.
5. Загороднюк А. П. Практические аспекты привлечения стратегических инвесторов и организации финансирования проектов / А. П. Загороднюк // WELCOM. – 2000. – № 5/6.
6. Мартиненко В. До питання про визначення інвестиційного потенціалу економіки України / В. Мартиненко // Зб. наук. пр. УАДУ. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – Вип. 2 : у 4 ч. – Ч. IV. – 516 с.
7. Формування Національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики : матеріали наук.-практ. конф. / М-во охорони здоров'я, НФаУ. – Х., 2008. – 294 с.
8. Петруся Ю. Е. Індивідуальні інвестори на ринку акцій України: мотиви діяльності / Ю. Е. Петруся // Фінанси України. – 1999. – № 5. – С. 17.
9. Посилкіна О. В. Інноваційно-інвестиційний розвиток фарма-цевтичного виробництва: проблеми фінансового забезпечення : моногр. / О. В. Посилкіна ; М-во охорони здоров'я України ; НФаУ. – Х. : Вид-во НФаУ ; Золоті сторінки, 2002. – 528 с.
10. Сьогодення та майбутнє фармації : тези доп. Всеукр. конгресу, м. Харків, 16-19 квітня 2008 р. / [редкол. : В. П. Черних та ін.] - Х. : Вид-во НФаУ, 2008. – 674 с.

Karamishev D., Leonova J. Government control of investment processes is in pharmaceutical industry of Ukraine.

The modern state and problems of investing in pharmaceutical industry of Ukraine is analysed. Concrete recommendations are resulted in relation to the decision of vital problems of government control of investment processes for development of pharmaceutical industry of Ukraine.

Key words: government control, investment, pharmaceutical industry.

Карамышев Д. В., Леонова Ю. А. Государственное регулирование инвестиционных процессов в фармацевтической отрасли Украины.

Проанализировано современное состояние и проблемы инвестирования в фармацевтическую отрасль Украины. Приведены конкретные рекомендации относительно решения насущных проблем государственного регулирования инвестиционных процессов для развития фармацевтической отрасли Украины.

Ключевые слова: государственное регулирование, инвестирования, фармацевтическая отрасль.